Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0821U102168

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 21-07-2021

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дайнеко Поліна Михайлівна
2. Dayneko Polina M.

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 091

Назва наукової спеціальності: Біологія. Біологія

Галузь / галузі знань:

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 19-07-2021

Спеціальність за освітою: Екологія та охорона навколишнього середовища

Місце роботи здобувача: Херсонський державний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125609

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 27, м. Херсон, Херсонська обл., 73000, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ДФ 26.211.006

Повне найменування юридичної особи: Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417199

Місцезнаходження: вул. Терещенківська, буд. 2, м. Київ, 01601, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Херсонський державний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125609

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 27, м. Херсон, Херсонська обл., 73000, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації:

Коди тематичних рубрик: 34.29.35

Тема дисертації:

1. Флора городищ Нижнього Придніпров'я
2. Flora of the ancient settlements of the Lower Dnipro

Реферат:

1. Дисертаційна робота є першим спеціальним дослідженням флори городищ в Україні. Флористичними дослідженнями було охоплено 18 археологічних пам'яток у межах Нижнього Придніпров'я, що розташовані по обидва береги Дніпра та його приток. Незважаючи на відносно малі розміри досліджуваних пам'яток археології, вони характеризуються досить високим рівнем флористичного багатства судинних рослин. Флора 18 городищ Нижнього Придніпров'я налічує 524 види судинних рослин, які належать до 281 роду, 74 родин, 3 класів і 2 відділів. Флористичне багатство на окремих городищах варіює від 124 до 290 видів. Структурний аналіз засвідчив подібність флори вищих судинних рослин городищ Нижнього Придніпров'я до природних регіональних флор із типовими зональними рисами. У географічному спектрі – за рахунок високої участі видів із номадійсько-давньосередземноморським і номадійським типами ареалів із характерним домінуванням аборигенних видів, у біоморфологічній та екологічній структурі – із переважанням багаторічних трав'яних рослин, рослин з каудексовим типом підземних пагонів, стрижневим

типом кореневої системи, геліофітів та мегатермофітів. Здійснено аналіз флори кожного городища Нижнього Придніпров'я та встановлено її особливості. Проведено диференціацію флор городищ і визначено ступінь їхньої синантропізації. За результатами математичного оцінювання подібності флор городищ пониззя Дніпра, було виділено 3 рівновеликі класи та 13 підкласів кластерів і проведено їх типізацію. Розподіл на кластери загалом зумовлений широтним ґрунтово-кліматичним градієнтом. Найбільші індекси синантропізації флор були відзначені на городищах, що розміщені безпосередньо в сучасних населених пунктах (Любимівське, Станіславське, Старошведське, Великолепетиське) або в їхніх околицях (Червономаяцьке, Золотий Мис). З іншого боку, городища з найменшим рівнем синантропізації відрізнялись віддаленістю від сучасних населених пунктів, значними степовими площами навкруги (Консулівське, Велике Тягинське та Саблуківське городища), а також «ізольованим» або «напівізольованим» ефектом (для острівного та напівострівного городищ – Мале та Велике Тягинське). Проведено аналіз синантропізації флори городищ Нижнього Придніпров'я. Аналіз синантропної фракції (290 видів; 55,3 % від загальної кількості видів) виявив переважання апофітного компоненту над адвентивним. Найменш адвентизованими виявилися флори городищ Велике Тягинське, Консулівське, Саблуківське та Скелька, які за цим показником є цілком співставними з об'єктами природно-заповідного фонду регіону. Процес трансформації флори відбувається досить помірно, про що свідчить превалювання природних і відновлених біотопів над антропогенними. Основними осередками поширення антропофітів на території городищ Нижнього Придніпров'я є сусідні сільськогосподарські поля, шляхи сполучення, колишні місця видобутку корисних копалин, пасовища тощо. Загальний індекс синантропізації відзначається досить невисоким значенням (IS=55,3%) як порівняно з урбанофлорами міст, так і з різними ландшафтами Північного Причорномор'я. Подібними індексами синатропізації характеризується флора городищ Великопольського воєводства (Польща), що дозволило підтвердити високий рівень збереженості флори подібних пам'яток археології, а також їх природоохороний потенціал. Досліджено залежність рівня флористичного багатства вищезазначених об'єктів від природних та антропогенних факторів навколишнього середовища. За результатами регресійного аналізу була виявлена позитивна залежність багатства судинних рослин на городищах із такими чинниками навколишнього середовища, як індекс різноманітності оселищ, площа, ступінь заліснення та степовий покрив в радіусі 1 км. Відстань до населених пунктів є суттєвим негативним чинником лише для багатства адвентивних видів. Для цієї групи були також вагомими такі фактори навколишнього середовища, як індекс різноманітності оселищ і ступінь заліснення. На городищах було відзначено значну кількість аборигенних (395, 75,4 %), степових (239, 45,6 %) та несинантропних (223, 42,5 %) видів судинних рослин. Проведені дослідження засвідчили також їхню високу созологічну цінність. Так, раритетний елемент городищ Нижнього Придніпров'я представлений 31 видом (5,9 % від загальної кількості видів), що включені до Червоної книги України, Червоних списків Херсонської та Миколаївської областей. Здійснене порівняння флор городищ, степових резерватів й інших цінних об'єктів степової зони показало їхню високу репрезентативність за відсотком степових, аборигенних і несинатропних рослин, раритетних видів та угруповань. Така структура флори вказує на те, що городища добре виконують функцію збереження природного степового різноманіття та можуть потенційно розглядатись як природоохоронні об'єкти. Сформульовані висновки містять рекомендаційний характер для визначення шляхів оптимізації природокористування та охорони фіторізноманіття на території городищ, а також створення нових перспективних об'єктів природоохоронного характеру.

2. The thesis is the first special study of the flora of ancient settlements in Ukraine. Floristic research covered 18 archeological monuments within the Lower Dnipro (Southern Ukraine), located on both banks of the Dnipro and its tributaries. The flora of 18 ancient settlements of the Lower Dnipro includes 524 species of vascular plants belonging to 281 genera, 74 families, 3 classes and 2 divisions. The floristic richness in some settlements varies from 124 to 290 species. Structural analysis showed the similarity of the flora of higher vascular plants of the Lower Dnipro settlements to the natural regional flora with typical zonal features. In the geographical spectrum it manifests due to the high participation of species of nomadic-ancient Mediterranean and nomadic geographical elements with a characteristic dominance of aboriginal species, in the biomorphological and ecological structure

this similarity is revealed through the predominance of perennial grasses, plants with caudex type of underground shoots, rod type of root system, heliophytes and megathermophytes. In the course of the study the flora of each settlement of the Lower Dnieper was analyzed and its features were established. According to the results of the statistical analysis, the florae of studied ancient settlements were divided into 3 equal clusters and 13 subclasses of clusters due to the latitudinal soil-climatic gradient. The highest indices of synanthropization of florae were observed in ancient settlements located directly in modern villages (Lyubimivske, Stanislavske, Staroshvedske, Velykolepetyske) or their boundaries (Chervonomayatske, Zolotyi Mys). The sites of ancient settlements with the lowest level of synanthropization are located remotely from modern settlements and are surrounded with vast steppe areas (Konsulivske, Velyke Tyagynske and Sablukivske ancient settlements). The analysis of synanthropization of the total flora of the ancient settlements of the Lower Dnieper has been carried out. Analysis of the synanthropic fraction (290 species; 55.3% of the total number of species) revealed the predominance of the apophytes over the established alien species (or anthropophytes). The least number of alien species was found on Velyke Tyagynske, Konsulivske, Sablukivske and Skelka settlements, which are quite comparable to the objects of the nature reserve fund of the region. The process of flora transformation is quite moderate, as proved by the prevalence of natural and restored habitats over anthropogenic ones. The main centers of distribution of anthropophytes on the territory of the settlements of the Lower Dnipro are the neighboring agricultural fields, roads, former mining sites, pastures, etc. The general synanthropization index is rather low (IS = 55.3%), both in comparison with the urban flora of cities and with different landscapes of the Northern Black Sea coast. The flora of the settlements of the Wielkopolska Voivodeship (Poland) is characterized by almost the same indices of synathropization, this fact confirmed the high level of preservation of the flora of such archeological monuments, as well as their environmental value. The dependence of the level of floristic richness of the above-mentioned objects on natural and anthropogenic environmental factors has been studied. The results of regression analysis showed a positive interdependence of vascular plant richness in the settlements with such environmental factors as the habitat variety index, an area, a degree of afforestation and a steppe cover within a radius of 1 km. The distance to settlements is a significant negative factor only for the richness of alien species. Environmental factors such as the habitat variety index and the degree of afforestation were also important for this group. A significant number of aboriginal (395, 75.4%), steppe (239, 45.6%) and non-synanthropic (223, 42.5%) species of vascular plants were noted on the ancient settlements. Studies have also shown the high sozological value of the studied settlements. Thus, a rare element of the settlements of the Lower Dnipro is represented by 31 species (5.9% of the total number of species). A comparative analysis of the florae of ancient settlements with steppe reserves and other valuable objects of the studied region showed their high representativeness in terms of the percentage of steppe, aboriginal and non-synathropic plants, rare species and habitats. This structure of the flora indicates that the ancient settlements perform well the function of preserving the natural steppe diversity and can potentially be considered as nature conservation sites. The conclusions are of a recommendatory character and determine the ways of optimization of nature use and protection of phytodiversity on the territory of settlements, as well as creation of new perspective objects for nature protection.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки:

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності:

Підсумки дослідження:

Публікації:

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації:

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мойсієнко Іван Іванович

2. Moysiyenko Ivan I.

Кваліфікація: д. б. н., 03.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Коломійчук Віталій Петрович

2. Kolomiichuk Vitalii P.

Кваліфікація: д. б. н., 03.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Буджак Василь Васильович

2. Budzhak Vasyl V.

Кваліфікація: д. б. н., 03.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Федорончук Микола Михайлович

2. Fedoronchuk Mykola M.

Кваліфікація: д. б. н., 03.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бойко Ганна Володимирівна

2. Boiko Ganna V.

Кваліфікація: к. б. н., 03.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Куземко Анна Аркадіївна
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Куземко Анна Аркадіївна
Відповідальний за підготовку облікових документів	
Реєстратор	
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Т.А.